

SYLWAN

Organ Małopolskiego Tow. Leśnego i Spółdzielni Leśników

Wychodzi miesięcznie pod redakcją Prof. Dra Szymona Wierdaka

Prenumerata wynosi rocznie 1200 Mp. Cena pojedynczego zeszytu 100 Mp. Przedpłatę na „Sylwana“ i należność za ogłoszenia, które oblicza się każdorazowo stosownie do kosztów druku, przyjmuje Sekretarjat Mał. Tow. leśnego we Lwowie, ul. Na Skalce 1. Rękopisy, których się nie zwraca, nadsyłać należy do Redakcji „Sylwana“ we Lwowie, ul. Marka 1.

LUDWIK BYKOWSKI.

Badanie przyrody ojczystej ze szczególnem uwzględnieniem fenologii.

(Dokończenie).

Oceniając doniosłość sprawy, oddział lwowski Polskiego Towarzystwa Przyrodników im. Kopernika poświęcił świeżo jej uwagę i po ogólnej rozprawie na posiedzeniu naukowym wyznaczył osobną komisję dla zorganizowania badań. Komisja, do której należeli pp. B. Fuliński, A. Kozikowski, J. Łomnicki, F. Stroński, S. Wierdak oraz autor dokonała wyboru zaleconych roślin i zwierząt, jakoteż tematów pracy. Wybrano po 25 form pospolicie znanych, ograniczając w porównaniu do dawniejszych wskazówek ilość, ażeby zwłaszcza na początek nie rozpraszać się i nie utrudniać zadania. Oczywiście wybór ten nie jest bezwzględnie krępujący i jak z jednej strony nie każdemu uda się wypełnić wszystkie warunki kwestjonariusza, tak z drugiej wszelkie dodatkowe spostrzeżenia będą nader chętnie widziane.

Zadania w odniesieniu do roślin zestawiono następujące:

- 1) Data początku kwitnienia t. j. dzień, w którym można spostrzec pierwsze kwiaty o okwiecie otwartym;
2. początek rozwoju liści u drzew i krzewów, gdy rozwijający się liść z pąka rozpłaszczy się tak, że widoczna się stanie jego górna powierzchnia;
- 3) początek dojrzewania owoców, gdy owoce soczyste zaczynają przyjmować charakterystyczną barwę także po stronie zacięionej, suche zaś pękają, albo odpadają;
- 4) początek jesiennego żółknienia liści;

- 5) początek opadania liści z drzew;
 - 6) zupełne ich огоłocenie.
- Dla roślin uprawnych nadto:
- 7) Data pierwszego zasiewu lub sadzenia;
 - 8) data kiełkowania;
 - 9) data pierwszego kłosowania;
 - 10) początek żniw, czy zbiorów.

Pożądane jest przytem zwłaszcza w odniesieniu do roślin uprawnych dokonanie pomiarów wysokości w każdej porze; nadto oznaczanie temperatury stale w danem miejscu o oznaczonej porze, najlepiej o godzinie 10 rano. Badania powinno się przeprowadzać na terenie ile możności równym, gdzie badane okazy nie są odosobnione, w każdym razie należy z góry dokładnie określić miejsce, czy jest zaciszne, czy wystawione na wiatry i jakie, czy równe, czy pochyłe i w jaką stronę świata, jak nawodnione i t. p.

Szczegóły podobne są pożądane i przy badaniu zjawisk w świecie zwierząt.

W świecie zwierzęcym zadania zależą od grupy zwierząt. I tak dla ptaków należy poznać: 1) Czas zakładania gniazda lub porządkowania dawnego; 2) czas złożenia jaj; 3) czas wylęgu młodych; 4) dzień pierwszego wylotu młodych; a u przelotnych czas przylotu i odlotu.

Dla zwierząt ssących ograniczamy się do podania pierwszego pojawu na wiosnę nietoperza i kreta, okresu rykowiska sarn i jeleni, a dla bydła domowego wyjścia na paszę wiosną i jesiennego powrotu do stajni. Dla żaby oznaczamy czas pojawu wiosennego, składania skrzeku, wylęgu kijanek, wyjścia z wody młodych żabek (ze szczątkiem ogona), dla owadów wreszcie czas pojawu z wiosną i ewentualnie rójki.

Obok tych zadań fenologicznych nasuwa się szereg innych kwestyj, których rozwiązanie leży w zakresie prac szkoły. I tak n. p. interesującym byłoby stwierdzenie, jakie owady w danej okolicy na wiosnę się jawią i czy stale te same co roku. A więc jaki gatunek motyla udało się po raz pierwszy spostrzedz. W razie trudności w oznaczeniu należałoby okaz przesłać wraz ze sprawozdaniem.

Inne znów ciekawe zadanie, to stwierdzenie, jakie w tym roku szkodniki poważniej nawiedziły okolice i w czem dokonały spustoszeń. Wreszcie należałoby zebrać dane co do naszych

zwierząt rzadszych a okazalszych i donieść, czy w bieżącym roku stwierdzono w okolicy kiedy i jak obficie takie formy jak: rysie, żbiki, wilki, niedźwiedzie, bobry, jelenie, dziki, susły, szczury śniade, sępy, orły, dropie, czaple białe i purpurowe, ibisy, pustynniki i inne osobliwości.

Notatki powinny być robione wedle rubryk, które umieściliśmy powyżej, spostrzeżenia osobne należałoby umieścić na marginesie, ewentualnie na osobnej kartce.

Dążyć należy do ujednostajnienia wielkości notatników, format zwykłej ćwiartki zeszytowej (20 × 16 cm) uważam za najlepszy. Notatki po uporządkowaniu z ewentualnem zestawieniem należałoby przesyłać do centrali dla dalszego porównawczego zestawienia i opracowania i to w stałych terminach, dwa razy w ciągu roku: w pierwszym tygodniu stycznia i w pierwszym tygodniu lipca. Lwowski oddział Polskiego Towarzystwa Przyrodników im. Kopernika podejmując te prace i zapraszając do współdziałania wszystkich chętnych, uprasza o nadsyłanie swych spostrzeżeń pod adresem Zakładu Zoologicznego Akademii Weterynaryjnej we Lwowie, ul. Kochanowskiego 63. Tam też należy się zwracać po wszelkie wyjaśnienia.

Ufamy, że hasło nasze nie przebrzmi bez echa i w niedługim czasie zdobędziemy bogaty materiał dla poznania odzyskanej Ojczyzny.

Lista

gatunków i pojavów zaleconych do obserwacji fenologicznych.

A. Rośliny.

Leszczyna (*Corylus Avellana*), Gładyszek (*Galanthus nivalis*), Przelaszczka (*Hepatica triloba*), Iwa (*Salix caprea*), Pszonka ziarnopłon (*Ficaria ranunculoides*), Pierwiosnek (*Primula elatior*), Zawilec biały (*Anemone nemorosa*), Porzeczka (*Ribes rubrum*), Czereśnia (*Prunus avium*), Wiśnia (*Pr. cerasus*), Tarnina (*Pr. spinosa*), Grusza*) (*Pirus communis*), Jabłoń*) (*Pirus malus*), Bez lilak (*Syringa vulgaris*), Dąb szypułkowy (*Quercus pedunculata*), Kasztanowiec (*Aesculus hippocastanum*), Poziomka pospolita (*Fragaria vesca*), Sosna pospolita (*Pinus silvestris*), Akacja fałszywa (*Robinia pseudoacacia*), Żyto ozime*) (*Secale cereale hib.*), Pszenica ozima posp. *) (*Tri-*

*) Zaznaczyć odmianę, względnie rasę.

ticum vulgare hib.), Róża dzika (*Rosa canina*), Owies siewny (*Avena sativa*), Lipa wielkolistna względnie drobnolistna (*Tilia grandifolia*, *T. parvifolia*), Ziemniak uprawny (*Solanum tuberosum*).

Przy obserwacji wyszczególnionych gatunków należy uwzględnić datę początku: a) zasiewu lub kiełkowania, b) rozwoju liści lub kłosowania, c) kwitnienia, d) dojrzewania lub żniw, e) zółknienia liści, f) opadania liści, g) zupełnego ogołocenia, h) uwagi.

B. Zwierzęta.

a) Ssaki: Bydło domowe, data wyjścia na paszę i powrotu jesienno. Nietoperz (*Vespertilio*), czas pierwszego pojawu. Kret (*Talpa europaea*), czas pierwszego pojawu.

b) Ptaki: Wróbel domowy (*Passer domesticus*), Szczygieł (*Carduelis elegans*), Gil (*Pyrrhula europaea*), Skowronek (*Alauda arvensis*), Słowik (*Lucinia*), Jemiołucha (*Bombycilla garrula*), Kruk (*Corvus corax*), Gawron (*Corvus frugilegus*), Jaskółka oknówka (*Hirundo urbica*), Jaskółka dymówka (*H. rustica*), Kukułka (*Cuculus canorus*), Bocian biały (*Ciconia alba*), Słonka (*Scolopax rusticola*), Kaczka krzyżówka (*Anas boschas*), Gęś gęgawa (*Anser ctnereus*).

Przy każdym z wymienionych gatunków notować należy daty: a) przylotu, b) odlotu, c) zakładania lub poprawiania gniazd, e) wylęgu młodych, f) pierwszego lotu młodych, g) uwagi.

c) Skrzeki czyli płazy: Żaba wodna (*Rana esculenta*), Żaba wczesna (*R. fusca*). Należy wyznaczyć okres: a) pojawu, b) składania skrzeku, c) wylęgu, d) wyjścia z wody e) uwagi.

d) Bezkręgowce (okres pojawu i ewentualnie rójki): Pszczoła domowa (*Apis mellifica*), Bielinek kapustnik (*Pieris brassicae*), Chrabąszcz majowy*) (*Melolontha vulgaris*), Jeloniek rogacz (*Lucanus cervus*), Pasikonik zielony (*Locusta viridissima*).

*) Należy odróżnić chrabąszcza majowego od kasztanka: prócz różnic w barwie majowy posiada kuper wąski, kasztanek, krążkowato rozszerzony. Pożądane daty obu.